

фонду, забезпечує ефективність виробничого процесу і розвиває стимулюючу функцію, бо враховує рівень соціальної відчутності заохочувальних виплат.

Напрямом подальших досліджень з обкресленої проблеми слід вважати аналіз стану справ з екологією виробництва в машинобудівному комплексі, визначення дієвості розробленого механізму, розвиток методів стимулювання у поєднанні з іншими відомими в теорії і практиці методами економічного і матеріального заохочення.

Список використаних джерел

1. Астапова Г.В. Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины: [монография] / Г.В. Астапова, Е.А. Астапова, Д.П. Лойко. – Донецк: ДонГУЭТ, 2001. – 520 с.
2. Беляева Е.Л. Эколого-экономическая оценка производственных проектов / Е.Л. Беляева // Вопросы экологии, 2005. – №2. – С. 21–24.
3. Берсуцкий Я.Г. Экономико-математическое моделирование в управлении предприятием / Я.Г. Берсуцкий, А.Я. Берсуцкий // Экономика промышленности. Экономика Украины на пороге третьего тысячелетия: Сб. науч. тр. / НАН Украины, Ин-т экономики промышленности. АО «НKMЗ». – Донецк: 2000. – С. 289–295.
4. Волик Н.Г. Фінансування екологічної діяльності в Україні / Н.Г. Волик // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство. – 2003. – №2. – С. 24–28.

5. Гребьонкін С.С. Шляхи удосконалення еколого-економічної діяльності: колективна монографія / [С.С. Гребьонкін, В.К. Костенко, В.М. Павлиш, С.Є. Топчій, Г.В. Астапова]. – Донецьк: ВІК, 2009. – 223 с.

6. Еськов А.Л. Мотивационный механизм в системе производственного менеджмента: проблемы и решения: монография / А.Л. Еськов. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2005. – 390 с.

7. Ковалев В.Н. Влияние порога социальной осужденности поощрительных выплат за успешность труда / В.Н. Ковалев, В.А. Фролов, Е.Н. Шевченко // Экономика промышленности: научно-практический журнал. – №4(47), 2009. – С. 199–206.

8. Колот А.М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.

9. Павловская В.А. Развитие методов материального поощрения персонала за экологичность производства / В.А. Павловская // Соціально-економічні проблеми регіонального розвитку: Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції 2 грудня 2011 р. – Дніпропетровськ: ІМА – прес, 2011. – С. 194–196.

10. Павловская В.А. Разработка методов экономического стимулирования экологической безопасности / В.А. Павловская // Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону: Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – в 2-х томах. – Т. 1. – Красноармійський Індустріальний інститут ДонНТУ, 16 грудня 2011. – Донецьк: Вид-во «Наулідж», 2011. – С. 115–119.

11. Статистичний щорічник Донецької області за 2010 рік. – Донецьк: Облстат Донецької області, 2010. – 501 с.

Н.В. РАДОВА,
викладач кафедри банківської справи, Одеський національний економічний університет

Систематизація управлінських завдань і принципів фінансового моніторингу злиття та поглинань банків

У статті проаналізовано основні проблеми здійснення процесу злиття або поглинання банків. Доведено потребу в проведенні фінансового моніторингу процесу злиття і поглинання банків. Визначено класифікаційні риси управлінських рішень у процесі злиття та поглинання банків. Обґрунтовано рівні моніторингу злиття чи поглинань банків.

Ключові слова: банк, банківська система, злиття, поглинання, фінансовий моніторинг.

В статье проанализированы основные проблемы осуществления процесса слияния или поглощения банков. Доказана потребность в проведении финансового мониторинга процесса слияния и поглощения банков. Определены классификационные черты управленческих решений в процессе слияния и поглощения банков. Обоснованы уровни мониторинга слияния или поглощения банков.

Ключевые слова: банк, банковская система, слияние, поглощение, финансовый мониторинг.

The basic problems of realization of process of confluence or absorption of banks are analysed in the article. A requirement is well-proven in realization of the financial monitoring of process of confluence and absorption of banks. The classification lines of administrative decisions are certain in the process of confluence and absorption of banks. Reasonably levels of monitoring of confluence or absorptions of banks.

Keywords: bank, banking system, confluence, absorption, financial monitoring.

Постановка проблеми. Сучасна вітчизняна банківська система характеризується регіональною розгалуженістю та низькою капітальною базою, що, у свою чергу, не дає бан-

кам можливості забезпечувати ефективну і фінансову стійку діяльність.

Прийняття і регулювання управлінських завдань щодо злиття і поглинання банків потребують моніторингу цих механізмів. У цьому контексті важливим аспектом виступає визначення основних завдань і принципів фінансового моніторингу злиття і поглинання банків.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженню теоретичних та практичних аспектів злиття і поглинання присвячено наукові праці таких іноземних та вітчизняних вчених та економістів, як Л. Варода[3], В. Горелов [4], С. Гребенюк[5], Д. Гриньков[6], Б. Луців [7], Мат–Нор [8], Е. Ніколаєв[9], І. Рикова [13], Є. Остріков [10] та інші.

Однак, незважаючи на розширення наукових досліджень, присвячених даній проблематиці, питання визначення основних завдань і принципів фінансового моніторингу злиття і поглинання банків залишається на недостатньо дослідженим.

Мета статті – обґрунтування та визначення науково-методичних засад до системи фінансового моніторингу злиття і поглинання банків.

Виклад основного матеріалу. Реалізація банками механізмів злиття і поглинання викликано останніми подіями, які відбуваються в сучасній світовій банківській системі. Циклічність розвитку економічних процесів і синергетична дія економічних законів призводить до того, що виникає потреба в перегляді структурних компонентів функціонування банківських установ через реалізацію механізму злиття і поглинання.

Ці механізми як явища об'єктивної дійсності потребують визначення основних принципів і завдань фінансового моніторингу зазначених процесів.

З цього приводу визначення критеріїв фінансового моніторингу злиття і поглинання банків є важливим моментом оцінювання їх організації і здійснення.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» процес злиття і поглинання відноситься до реорганізації банків, які базуються на механізмі перерозподілу власності між інвесторами і реципієнтами [12].

На відміну від механізму злиття, який передбачає досягнення компромісу інтересів і конструктивну взаємодію між

зацікавленими суб'єктами, механізм поглинання банків може мати однобічний характер. Щодо організаційно-економічних механізмів забезпечення ефективності злиттів та поглинань банків, то їх доцільно трактувати як комплекс взаємопов'язаних організаційних змін і технологій управління інтелектуальними, фінансовими, інформаційними, матеріальними та іншими ресурсами, який спрямований на використання наявних резервів і пошук нових можливостей отримання позитивних економічних та інших (соціальних, технічних, емоційно-психологічних) ефектів від злиття і поглинання банків [11, с. 208].

У банківській системі України процеси поглинання і злиття відбувається з метою ліквідації проблемних банків за рахунок вливання іноземного капіталу в процесі рекапіталізації державою. Так, за даними Національного банку України, станом на 01.01.2012 у стадії ліквідації знаходиться 23 банківських установ, з них 13 у Києві, по два банки у Дніпропетровську, Харкові та Одесі, по одному банку в Сумах, Запоріжжі, Сімферополі та Львові [1]. Незважаючи на велику кількість банків та обмеженість внутрішніх ресурсів у банківській системі, станом на 01.01.2012 спостерігається один випадок реорганізації банків шляхом приєднання (ПАТ «Донгорбанк» (див. табл.).

З метою визначення критеріальних ознак фінансового моніторингу доцільно сформулювати основні характеристики управлінських рішень, що приймають суб'єкти процесів злиття і поглинання банків (рис. 1).

Практичне застосування представленої класифікації дасть змогу суб'єктам злиття і поглинання приймати ефективні рішення щодо застосування тих чи інших механізмів злиття і поглинання.

Для забезпечення фінансового моніторингу процесу злиття і поглинання банків доцільно дотримуватися низки взаємопов'язаних принципів, а саме: системності; економічної ефективності; кумулятивності; послідовності; каузальності; цілеспрямованості; інформаційної безпеки; збалансованості рівня дохідності та ризиковості; креативності. Дотримання суб'єктами злиття або поглинання банків цих принципів на практиці сприятиме ефективності механізму їхньої реалізації, тобто за-

Показники реструктуризації банківських установ України в 2002–2011 роках

Роки	Кількість реорганізованих банків шляхом злиття та приєднання	Кількість банків, в яких відкликано ліцензію за здійснення всіх банківських операцій	Кількість банків, які були зареєстровані протягом періоду
2002	2	1	5
2003	0	5	5
2004	1	4	6
2005	0	1	5
2006	0	5	13
2007	2	2	6
2008	0	1	7
2009	0	8	6
2010	0	18	7
2011	1	(не має даних)	5
Усього	6	45	64

Джерело [2].

Рисунок 1. Класифікаційні риси управлінських рішень у процесі злиття та поглинання банків

Власна розробка.

безпечуватиме повне і своєчасне отримання ними очікуваних ефектів від злиття або поглинання.

Система фінансового моніторингу процесу злиття та поглинання банків має включати такі етапи оцінювання:

- вибір варіантів та пріоритетних показників процесу злиття та поглинання банків;
- обчислення значень показників до реалізації процесу злиття та поглинання банків;
- обчислення значень показників після реалізації процесу злиття та поглинання банків;
- порівняння зміни значень до злиття чи поглинання та після;
- характеристика отриманих відхилень показників.

Критеріями фінансового моніторингу процесу злиття та поглинання банків слід вважати:

- ступінь результативності і ефективності їх діяльності;
- рівень витрат (їх мінімізацію за різних рівних умов);
- рівень ризиків (їх мінімізацію);
- рівень ділової активності;
- нарощування ресурсної бази; оптимізація управління;
- фінансову стабільність банків.

Обчисливши пріоритетні показники фінансового моніторингу до і після злиття чи поглинання, доцільно визначити етапи моніторингу (рис. 2).

При дослідженні поняття злиття та поглинання банків вважаємо за доцільне розглянути мотиви злиттів і поглинань.

Теорія та практика сучасного корпоративного менеджменту згадує цілий ряд причин злиттів і поглинань компаній і банків. Прагнення отримати в результаті злиття та поглинання синергетичний ефект, тобто взаємодоповнюючі дію активів двох або декількох організацій, сукупний результат якого перевищує сумарний результат, окремо працюють на ринку структур. Виникнення синергетичного ефекту обумовлюється:

- економією масштабу;
- комбінування взаємодоповнюючих ресурсів;
- економією коштів за рахунок зниження транзакційних витрат;
- зміцненню позицій на ринку (мотив монополії).

Стратегічні аспекти є основними для прийняття управлінських рішень про злиття або поглинання. Вміння пристосовуватися до макроекономічних умов і постійно мінливим потребам клієнтів є умовою виживання та розвитку бізнесу. Очевидно, що, якщо банк не розширює масштаби своєї діяльності та /або не пристосовується до постійно мінливих зовнішніх умов, він ставить своє майбутнє під сумнів.

Основними стратегічними підходами до злиттів і поглинань є інтеграція і диверсифікація. В результаті поглинання

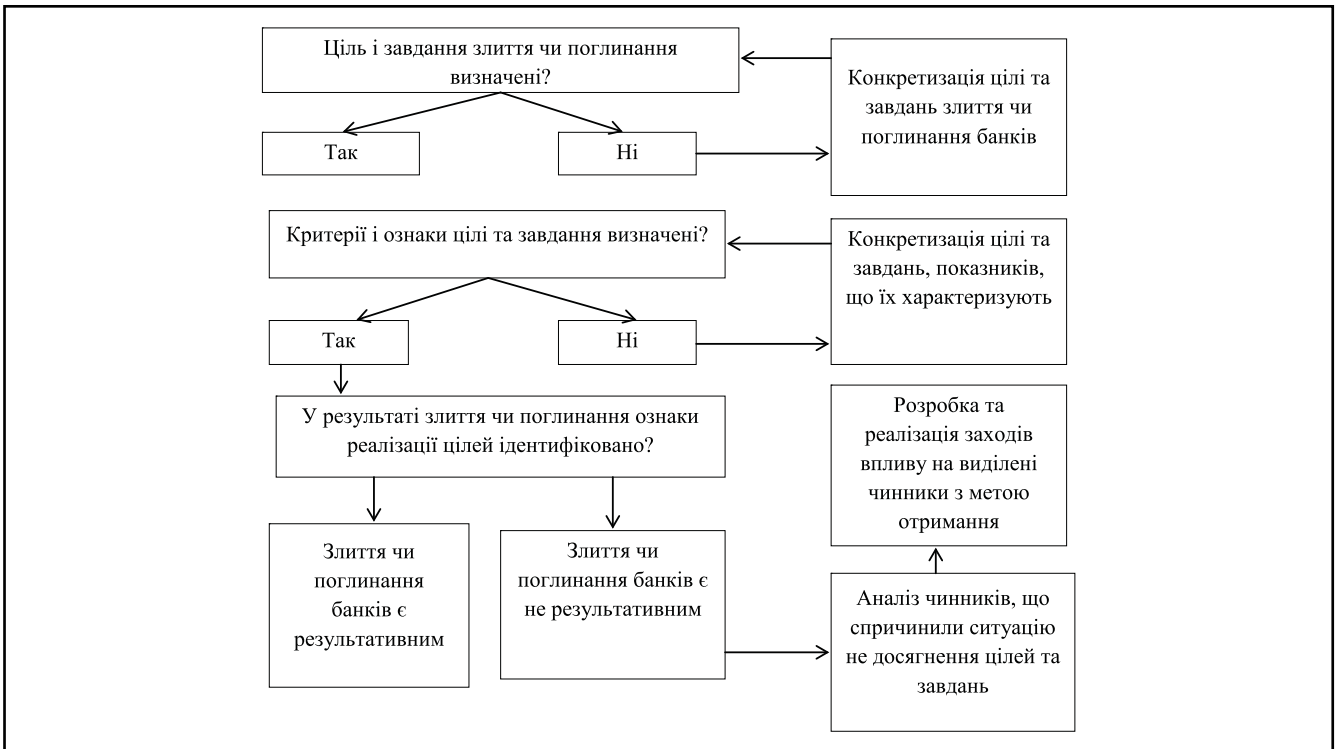

Рисунок 2. Етапи моніторингу злиття чи поглинання банків

Складено автором.

«поглинаючий» банк або починає новий вид діяльності (це диверсифікація), або посилює свої позиції в традиційному бізнесі (це інтеграція). На практиці межі між двома процесами виявляються умовними, і злиття або поглинання включає елементи інтеграції і диверсифікації.

Розробка стратегії злиття або поглинання є відображенням загальної стратегії банку, що передбачає оцінку становища банку на ринку, аналіз сильних і слабких сторін, роз-

гляд можливостей та загроз для розвитку бізнесу, аналіз конкурентів.

Стандартні параметри аналізу конкурентів включають оцінку стратегії, продуктового ряду, клієнтської бази та ринків, технологій банківських продуктів. За результатами формування загально банківської стратегії формуються цілі злиття або поглинання: хто потрібен для здійснення пріоритетних завдань. Якщо передбачається вихід на нові ринки,

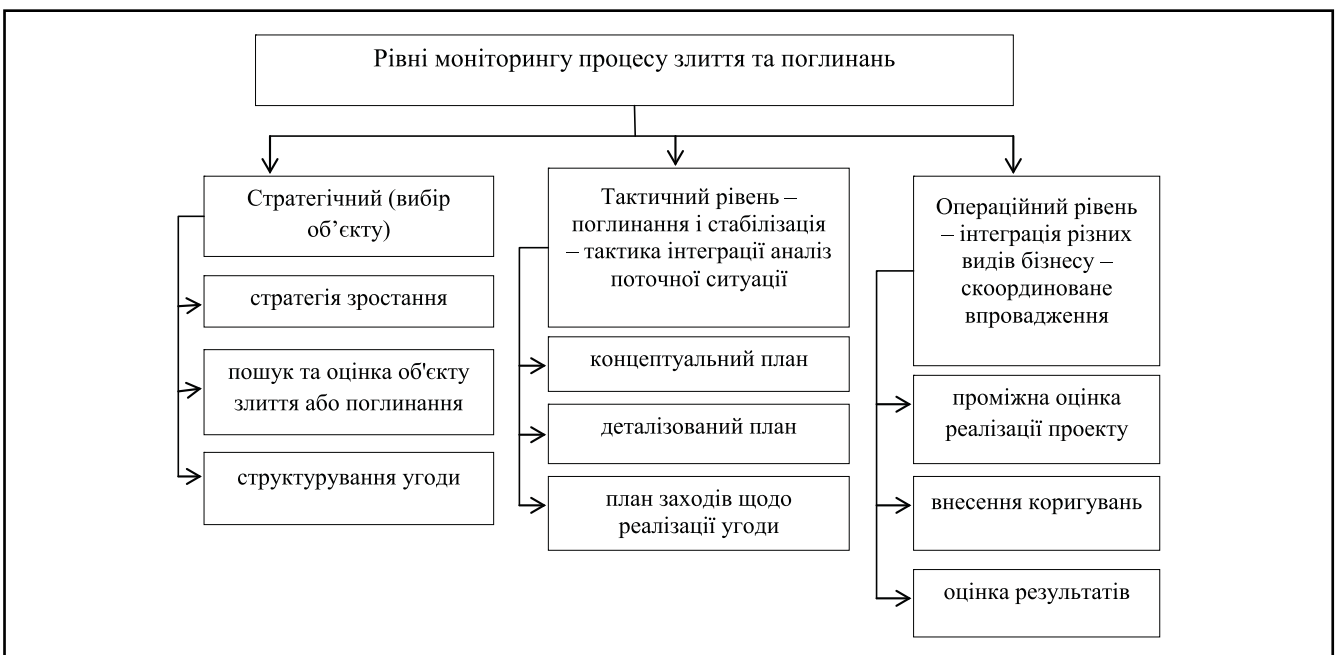

Рисунок 3. Рівні моніторингу злиття чи поглинань банків

Складено автором.

потрібно врахувати такі фактори: співвідношення ризику та прибутковості; цілі розвитку бізнесу, основні області, в яких ведеться і буде вестися бізнес, спеціалізація та імідж організації; вимоги до величини власного капіталу і до показників достатності капіталу (при виході на міжнародні ринки слід враховувати і вимоги регулюючих органів країн, де передбачається вести бізнес); законодавча і нормативна база; конкуренція на національному та міжнародних ринках; макроекономічні параметри та умови; маркетингове дослідження найбільш важливих для бізнесу клієнтських груп.

Моніторинг процесу злиття і поглинання має включати стратегічний, тактичний та операційний рівні його реалізації (рис. 3).

Висновки

Проведене дослідження процесів злиття та поглинання в банківській системі свідчить про те, що активізація даних процесів викликана останніми видозмінами в світових економічних процесах в цілому та в банківській системі зокрема. Концентрація банківського капіталу в різних країнах світу має загальні риси, які характеризуються, по-перше, зменшенням кількості діючих банківських установ, по-друге, триваючими процесами злиття, поглинання та створенням банківських об'єднань. Враховуючи процеси глобалізації, можна прогнозувати подальше прискорення процесів концентрації банківського капіталу та скорочення кількості діючих банків. Загалом процеси злиття або поглинання мають позитивний ефект, оскільки сприяють зниженню собівартості банківських послуг, а також підвищенню фінансової стійкості банків.

Список використаних джерел

1. Банки у стадії ліквідації [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75473&cat_id=40259. – Офіційний сайт Національного банку України.

2. Банківський нагляд [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=76262&cat_id=36794. – Офіційний сайт Національного банку України.

3. Варода Л. Консолідація банківських установ як ефективний спосіб нарощення власного капіталу банків / Л. Варода // Банківська справа. – 2007. – №6. – С. 26–37.

4. Горелов В.В. Банковские слияния и поглощения как фактор диверсификации рынка банковских услуг / В.В. Горелов // Банковские услуги. – 2002. – №11. – С. 17–22.

5. Гребенюк С.Г. К вопросу о формах реорганизации коммерческих банков / С.Г. Гребенюк // Деньги и кредит. – 2005. – №11. – С. 37–43.

6. Гриньков Д. Поглощение из банка / Д. Гриньков // Бизнес-комплект. – 2008. – №5. – С. 63–66.

7. Луців Б.Л. Напрями формування й розвитку інвестиційно-банківських інститутів в Україні / Б.Л. Луців // Вісник Української академії банківської справи. – 2001. – №1. – С. 38–44.

8. Мат–Нор. Фінансові показники та ефективні зміни малайзійських банківських установ під час злиття та поглинання / Нор Мат, Р.М. Сед, М. Хішам // Банки та банківські системи. – 2006. – №1. – С. 97–105.

9. Николаев Е. Технологии слияния и поглощений российских банков / Е. Николаев // Банковские технологии. – 2007. – №4. – С. 36–42.

10. Остриков Е.А. О проблемах слияний и присоединений коммерческих банков в России / Е.А. Остриков // Банковское дело. – 2006. – №9. – С. 24–30.

11. Присяжник Ю.Ю. Злиття та поглинання банків: механізми реалізації та принципи застосування / Ю.Ю. Присяжник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – 20.7. – С. 206–214.

12. Про банки і банківську діяльність [Електрон. ресурс]: закон України, затверджений Верховною Радою України від 07.12.2000 №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40&nobreak=1>

13. Рыкова И.Н. Слияния в России как инструмент банковской консолидации / И.Н. Рыкова // Финансы и кредит. – 2007. – №1. – С. 9–20.

Т.В. НИКОЛАЄВА,
аспірантка, НДІЕІ

Економічна сутність домоволодіння: об'єкт, організація і процес

Формулюється комплексне поняття домоволодіння, визначаються його складові – об'єкт і суб'єкт, відносини та процеси в інституційному середовищі.

Ключові слова: домоволодіння, об'єкт, суб'єкт, процес.

Формулируется комплексное понятие домовладения, определяются его составные – объект и субъект, отношения и процессы в институциональной среде.

Ключевые слова: домовладение, объект, субъект, процесс.

The complex term homeownership is formed, its components – object and subject, relations and process within institutional framework are defined.

Постановка проблеми. В умовах проведеної приватизації житла і розвитку ринкових відносин у житловому секторі відбулися зміни в системі управління утриманням і відтворенням житлового фонду: функції власника були делеговані з макро– на мікрорівень суб'єкта власності і господарювання, а держава залишила за собою основні конституційні